

PAPER DETAILS

TITLE: HATAY İNANÇ TARİHİNDE SEYH AHMET KUSEYRİ VE TÜRBEİNİN ÖNEMİ

AUTHORS: Bülent ARI

PAGES: 1-12

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1171933>

KAFDAĞI

Cilt:5, Sayı:1, Haziran 2020, 01-12

Gönderim Tarihi: 01.05.2020

Kabul Tarihi:15.05.2020

HATAY İNANÇ TARİHİNDE ŞEYH AHMET KUSEYRİ VE TÜRBESİNİN ÖNEMİ

Importance of Sheikh Ahmet Kuseyri and His Tomb in Religious History of Hatay

Bülent ARI

Doç. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
Eğitim Fakültesi, Öğretim Üyesi
bulentari01@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-7807-366X

Çalışmanın Türü: Araştırma

Öz

Anadolu, kendi benliğinden sıyrılarak kendisini yaradana adanmış olağanüstü niteliklere sahip erenlerin yurdu, velilerin ocağıdır. Bu velilerden birisi de asıl adı Ahmed bin Abdurrahman Kuseyri olan Şeyh Ahmed Kuseyri'dir. Aslen Suriye Selçuklularındandır. Yaşadığı dönemde bugün Şenköy olarak bilinen yerde kurduğu dergahı gariplerin, yolcuların sığındığı bir yer olarak işlev görmüştür. Günümüzde ise yurt içinden ve yurt dışından ziyaretçilerin geldiği; birçok hastalığa şifa olduğu düşünülen bir ziyaret yeridir. Çalışmamızda Kuseyri ve türbesinin bu nitelikleri:

1- Giriş, 2-Şeyh Ahmed Kuseyri'nin Hayatı, 3- Şeyh Ahmed Kuseyri'nin Kerametleri, 4- Şeyh Ahmed Kuseyri'nin Kuseyr Bölgesindeki Faaliyetleri, 5- Şeyh Ahmed Kuseyri Türbesi ve Türbenin Bugünkü İşlevi, 6- Sonuç başlıkları altında irdelenerek Şeyh Ahmed Kuseyri'nin Hatay inanç tarihindeki yeri ve önemi ortaya konulmaya çalışılacaktır. **Anahtar Kelimeler:** Şeyh Ahmet Kuseyri, Kuseyri, Şenköy

Abstract

Anatolia has been the home and country of saints who devoted themselves to their creator and had supernatural qualifications. One of those saints was Sheikh Ahmed Kuseyri whose real name was Ahmed bin Abdurrahman Kuseyri. He was originally from Syria Seljuks. The islamic monastery he established in his time in the place which is now known as Şenköy functioned as a place where poverty-stricken and travellers sheltered.

Today, it is a place which is visited by visitors from home and abroad and which is thought to have curing effects for several illnesses. In our study those characteristics of Kuseyri and his tomb will be studied under the following headings:

1- Introduction, 2- Sheikh Ahmed Kuseyri's Life, 3- Sheikh Ahmed Kuseyri's Oracles, 4- Sheikh Ahmed Kuseyri's Activities in Kuseyr Region, 5- Sheikh Ahmed Kuseyri's Tomb and Its Current Function, 6- Conclusion; and importance of Sheikh Ahmed Kuseyri in religious history of Hatay will be tried to be revealed.

Keywords: Sheikh Ahmed Kuseyri, Kuseyri, Şenköy

1.Giriş

Türklerin eski ve köklü inançlarından olan atalar kültü, atanın takdis edilmesini ifade eder. Atanın öldükten sonra ruhunun üstün güçlerle donanacağı ve bu sayede geride kalanlara yardım edeceği düşünülür ve ataların eşyaları, mezarları da kutsal kabul edilip, onlara kurban sunulurdu. İslamiyet'in kabulünden sonra atalar kültü velî kültürünün oluşmasına kolaylık sağlamış ve üstün ruhsal özelliklere sahip insan tipi İslami motiflere bürünmüştür (Ocak, 1992, s. 10).

Şamanist Türkler, şamanların olağanüstü nitelikler taşıdıklarına, ruhlar ve gizli güçlerle ilişki kurup onlara istediklerini yaptırdıklarına inanırlardı. Bu işlev velîlerde kendisine adanılan dileği Allah'a iletmede aracılık yapma, şekline dönüşmüştür (Ocak, 1984, s. 7). "Velî, eren" kavramı Türkçe Sözlük'te kendi benliğinden sıyrılmış, kendini Allah'a adanmış; olağan üstü nitelikleri olan kimse olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2005). Anadolu yalnızca pamuk toplayan, tütün kıran, buğday öğüten, bağ bozumu yapan insanların ülkesi değildir, aynı zamanda yukarıda tanımladığımız kendi benliğinden sıyrılmış, kendini Allah'a adanmış olağanüstü niteliklere sahip erenlerin yurdu, velîlerin ocağıdır. Hoca Ahmed Yesevi'den başlayarak, aşk ateşiyle Anadolu'yu bir baştan bir başa tutuşturup yakan Yunus Emre, Mevlana; ardından Anadolu insanının hamuruna maya olan, ona kokusunu veren Hacı Bektaş-ı Velî, Pir Sultan Abdal, Akşemsettin, Hacı Bayram-ı Velî, Somuncu Baba... Anadolu insanının yaşamına damgasını vurarak, onun ayrılmaz bir parçası olmuş ve Anadolu insanıyla adeta bütünleşmiştir. Anadolu insanının kimi zaman balıkları bile ermişlik sırasına koyduğu-Şanlıurfa,Balıkli Göl Efsanesi-görülür: "Onlar Kurtuluş Savaşı'nda, Kore'de bizimle beraberdi. Biz şehit verdikçe, gölün üstü kanla kaplandı." şeklinde ifadelere rastlanır. Onlara el sürdürülmez ve saygı gösterilir (Araz,1988, s. 6).

Anadolu velîlerinin birinin huyu diğerine benzemez. Kimi öfkeli, kimi sessiz ve tedirgin. Kimi de yufka yürekli. Ama tüm velîlerin değişmeyen yanı Hak aşığı olmaları; iyiyi güzeli doğruyu sevmeleri ve hayatın bu üç nimeti uğruna yaşayıp savaşmalarıdır. Onları kerametlerinden, efsanelerinden, menkıbelerinden sıyrın; ortada şu gerçek kalacaktır: Anadolu velîlerinden hiçbiri hayatlarını kendileri için yaşamamışlar, aksine etraflarına insanca yaşamının yollarını göstermişlerdir. Velîlerin çoğu zaman bilinmeyen bir zamanda yaşadığı düşünülür ve velîlere ait her bir yatrım farklı dertlere deva olacağı düşünülür (Boratav, 1973, s. 70). Velîlerimizin pek çoğu aydın, güler yüzlü, bağışlayıcı ve hoş görüldür. Onlar, toplum içinde yaşayıp, toplumdaki insanlara dini, ahlaki ve sosyal açıdan örnek olarak, velîlik mertebesine ulaşmışlardır (Araz, 1988, s. 6).

Halk, velilerin yattığı mezar, hazire, yatır, türbe, zaviye, tekke, dergah vd. yerlere gidip dua eder. Veliden; hastalıklardan kurtulma, iş bulma, kısmet açma gibi çeşitli konularda yardım istenebilir. Dua edip de istekte bulunanın mutlaka bunu inanarak yapması şarttır, aksi halde isteğin gerçekleşmeyeceğine inanılır. Ziyaretlerde dua okunur, ata ruhlarından yardım dilenir. Ziyaret suyundan medet umulur. Bazı durumlarda atalar kültüyle su kültü, tepe kültü ve taş kültü birleşir.

Türklerin İslamiyet'i kabul etmesinden sonra da halkın bu gibi yatırlara gitmesi "Allah'ın sevgili kulları olan ve Allah'a sözü ve nazi geçebilen evliyanın yardımını dilemek" şeklinde açıklanmağa çalışılmıştır (Eröz,1992, s. 10). Halk kutsal kabul edilen yerlerden alınan taş, toprak, su gibi nesnelere dokunmak, bunları üzerinde taşımak, içmek, yine bunları üstüne dökmek suretiyle aracı olarak kullanmaktadır. Bu yerlerden psikolojik rahatsızlıklar için de şifa aranır (Kalafat,1997, s. 36; Başar,1972, s. 159).

Çalışmamıza konu ettiğimiz, bu velilerden biri olduğunu düşündüğümüz Şeyh Ahmed Kuseyri'de de bu nitelikler mevcuttur. O da toplum içerisinde yaşayarak; yaşadığı toplumdaki insanlara insanca yaşamının yollarını göstererek, velilik makamına ulaşmış olmalıdır. Günümüzde onun türbesi de çeşitli dertler için derman aranan bir şifa merkezidir.

2.ŞEYH AHMET KUSEYRİ'NİN HAYATI

Asıl adı Ahmed bin Abdurrahman Kuseyri'dir. Kaynaklara göre 1488, 1498 tarihinde Şenköy'de doğmuş 1546,1551 (Evliyalar Ansiklopedisi, 1992, s. 255-257) veya 1560,1561 (Arı, 2017, s. 9), (Gündüz, 2015: s. 3) senesinde vefat etmiştir. (K.10) Türbesi Şenköy'dedir. Köyün önceki adı "Ziranbo" iken sonraları Ahmed Kuseyri Türbesi'nin etkisiyle "Şeyhköy" olarak anılmaya başlanmış, 1940'tan sonra ise "Şenköy" adını almıştır. (K.6) Türbenin hemen girişinde "*Samedana bedel, Savranlı Şeyh Ahmed'in makamına kim iltica ederse Allah'ın izni ile pişman olmaz*" yazısı vardır. 17 adet sanduka da türbenin yanında bulunmaktadır. (Ragıp, 1925, s. 43) Mezarlarda Ahmed Kuseyri'nin babası, halifesi olan oğulları ve torunları yatmaktadır. A. Kuseyri'nin babası Şeyh Abdurrahman Savran şehrinden geldiği için "Sarvanî" adıyla da anılır. Aslen Suriye Selçukları'ndandır.1464'te Antakya'nın Kuseyr bölgesine yerleşmiş, oğlu Ahmed burada doğmuş ve yaşadığı bölgeye izafeten Şeyh Abdurrahman'ın oğlu Ahmed'e "Kuseyri" adı verilmiştir. (K10) Ahmed Kuseyri, Halveti tarikatına mensuptur (Sılay, 2002, s. 45). Zamanla eğitimini ve çilesini tamamlayarak, Halveti tarikatının bölgedeki şeyhi olmuştur. (K.5) (K.2.) A.Kuseyri'nin tekkesi, Yayladağı'nı Antakya'ya bağlayan karayolu

üzerindeki Hırbe Çiftliği'ndeydi. Okuyup yazmayı, Kuran'ı ve temel din eğitimini babasından; asıl eğitimini amcalarından almıştır; amcası Şeyh Davud'dan Arapça, akaid, tefsir ve fıkıh eğitimi almış, bu esnada Gazali ve Muhyiddin Arabi'nin eserlerini okumuştur. Tasavvuf üzerine eğitimi de amcası Şeyh Ali vermiştir (Evliyalar Ansiklopedisi, 1992, s. 255). (K10) Bunun yanı sıra Al-Ramadi'nin yanında Al-İrşad ve Al-Minhac Filah kitaplarını okudu.

Kaynaklarda babası ile ilişkilerinin önceleri pek iyi olmadığı, tövbe edip babasının ellerinden öptükten sonra ilişkilerinin düzeldiği ve babası hayatta iken hırka giyerek, halifelığı aldığı ifade edilmekte (Ragıp, 1925, s. 44) tekkesine gelen herkese kapısının açık olduğu, sofrasında günde ortalama elli kişinin karnını doyurduğu, hayatı boyunca dört hanımla evlenip, dört erkek çocuk büyüttüğü belirtilmektedir (Evliyalar Ansiklopedisi, 1992, s. 257). Nazım Kuseyri'nin otuz yılını vererek hazırladığı "Kuseyri Ailesi Şeceresi"nde Şeyh Ahmed Kuseyri'nin Abdurrahman ve Abdullah adlı iki oğlu; Abdullah'ın İsmail, Abdullah, Ahmed adlı üç oğlu; Abdurrahman'ın Mehmet (Kuşçu) adlı bir oğlu bulunmakta ve onların çocukları, torunları sayesinde soyunun günümüze kadar ulaştığı görülmektedir (Kuseyri Özel Arşivi).

Ahmed Kuseyri'nin ailesi daima ileri gelen ve aydın kişiler yetiştirmiş, Kurtuluş Savaşı yıllarında yörede Türk iradesini yaşatan Şenköy direnişinin merkezi olmuştur (K.2, K4, K10).

3. ŞEYH AHMET KUSEYRİ'NİN KERAMETLERİ

Veliflere bağlı kültler incelendiğinde kaynağının İslamiyet öncesi inançlara dayandığı görülür. Veli kültüyle Şamanların benzer işlevleri vardır. Bunlar gelecekte haber verme, havayı değiştirme, felaketi önleme, hastaları iyileştirme, göğe çıkıp uçabilme... İslam inancında ise buna keramet sahibi olma denir ve benzer nitelikler keramet kavramıyla velilere atfedilir. Şeyh Ahmed Kuseyri'ye atfedilen kerametlerin bir kısmı aşağıya çıkarılmıştır:

1-Kurtuluş Savaşı yıllarında Fransızlar köyün üst tarafına yerleşmişlerdir. Bu köyden ayrılacakları zaman, topraklarını köye çevirip, köyü yok etmek isterler. Ama topu her çevirdiklerinde topun ters yöne döndüğünü ve köyde ak sakallı, sarıklı dedeler gördüklerini söylerler (K.5).

2-Hatay Türkiye topraklarına katıldıktan sonra ildeki diğer türbeler gibi Şeyh Ahmed Kuseyri ziyareti de kapatılır. Bunun üzerine bir süre sonra ziyaretin kapısı kendiliğinden açılır. Kapıya bir nöbetçi koyarlar o da kapının kendiliğinden açıldığına tanık olur. Bunun üzerine ziyaret yeniden ziyaretçilere açılır (K.5).

3-Ahmed Kuseyri On- on iki yaşlarında iken çok sert bir kış olur. Tipili bir günde Hanyolu'na amcası Şeyh Davud'dan ders almaya gider. 15-

20 dk. sonra geri döner. Babası “*Ne oldu, gitmedin mi?*” der. *O da gittim fakat amcam: “Benden alacağını aldın.”* Deyip beni geri gönderdi, der. Daha sonra Şeyh Ahmed’in babası, kardeşi Şeyh Davud’dan gerçekleri öğrenir: O tipili günde Şeyh Davud, evin damına çıkıp çevreyi gözlemektedir. O sırada bir kurt sürüsünün kendi evine doğru geldiğini görür. Bir kurdun üzerinde de Şeyh Ahmed vardır. Şeyh Ahmed’i eve getirip bırakırlar. Daha sonra da Şeyh Davud ona: “Benden alacağını aldın, tahsilin benden buraya kadar” deyip onu gönderir. Dama tekrar çıkar. Yine aynı manzarayla karşılaşır. Kurtlar Şeyh Ahmed’i alıp tekrar yola koyulurlar (K.1, K.4, K.2, K.9, K.10).

4- Şeyh Ahmed 40 yaşlarında Altınözü’nde bir köprü yaptırırken, İstanbul’da bir Yahudi padişaha “Ben senin şeyhin olmak istiyorum” der. Bir keramet gösterir. Havada uçabilmektedir. İslam alimleri bunu anlayamaz. Sultan Süleyman buna sevinirken, bir yandan da üzülmemektedir. Bir gece rüyasında nur yüzlü birini görür. O, aradığı kişinin Kuseyr’de köprü yaptırdığını anlatır. Padişah onu makamına çağırır. Padişah’ın huzuruna çıkar, kararlaştırılan bir güne kadar da oradan ayrılmaz; orada konaklar. Padişaha kendini şeyh olarak tanıtan kişi ortaya çıkar. Sahte şeyh havada uçmaktadır. Şeyh Ahmed bunun üzerine ayakkabısının birini çıkarır, “Yetiş ve indir onu aşağı” der. Ayakkabı havada uçan kişinin kafasına vura vura onu aşağı indirir. Şeyh Ahmed, bu kişinin iki bacağı arasına Yâsin Sûresi’ni koyduğunu ve bunun uçmasını sağladığını söyler.

Gerçekten de baktıklarında iki bacağının arasında Yasin Suresi vardır. Bunun üzerine orada bulunanlar onun bir de ateşe girmesini ister. Bir fırında ateş yakılır. Şeyh Ahmed yanan fırının içerisine girer. Fırının kapağı bir süre kapalı tutulur. Açıldığında Şeyh Ahmed, iki yanında sular akan bir yeşilliğin üzerinde namaz kılmaktadır. Bunun üzerine Şeyh Ahmed’e Altınözü bölgesinin Sancak beyliği verilir. Zırambo (Şenköy)’de bir tekke kurar (K.4, K.8, K.2, K.9, K.10). Ayrıca, padişah şeyhin köyünden vergi toplanmamasını, asker alınmamasını buyurur. Kendisine verilen sancağa ait Yayladağ, Hamam, Dârü’l-Benet, Fetike, Fenk, Şenköy civarının vergileri de şeyhin külliyesine bağışlanır (K.10).

5- Zincirle gelen bir delinin, bir gece kaldıktan sonra zincirleri sökülü bir şekilde iyileşip gittiği rivayet edilir (K.3, K.7, K.6).

6- Karsaba Köyü’ne köprü yapılırken işçiler Şeyh Ahmed’e gelip yiyeceklerinin olmadığını; aç olduklarını söylerler. Şeyh Ahmed de kazanların altını yakıp, içlerine tuz atmalarını ister. Kazanların kapakları bir süre kapalı kalır, kapaklar açıldığında çeşit çeşit yemekler ortaya çıkar (K.5, K.9).

7- Rivayete göre Yavuz Sultan Selim, Şeyh Ahmed’in ermiş olup

olmadığını anlamak için boğdurulmuş bir tavuk pişirtip, tavuğun onun önüne konulmasını ister. Şeyh Ahmed tavuğun boğdurulmuş olduğunu anlarsa, ermiş olduğu anlaşılacaktır. Şeyh Ahmed “Bismillah” deyip, tavuğu yemeye başlar. Bunun üzerine Selim Han “Yediğin tavuğun nasıl olduğunu biliyor musun?” der. Şeyh Ahmed de ağzını açar ve kendisine bakmasını ister. Padişahın gördüğü manzara karşısında ağzı açık kalır. Zira tavuk bir deryanın içerisinde yıkanarak temizlenmektedir. (K.5)

8-Medresedeki talebeler isimleri okundukça sırayla imtihana giriyorlarmış. Bu sırada Ahmed Kuseyri medreseden çok uzak yerlerdeymiş. Sırası gelip adı okununca bir anda medreseye gelmiş; hocaları onun bu kerametini görerek çok şaşırılmışlar (K.4) (K.10). Bu anlatılanlara bakıldığında evliyalara has niteliklerin Şeyh Ahmed Kuseyri’de de olduğunu görüyoruz (Ari, 2011, s. 379), (Aynı anda birden fazla yerde görünmek, hayvanlarla ve diğer canlılarla konuşmak, boş tencerenin bir duayla birden bire dolması bize diğer menkıbeleri hatırlatmaktadır. Yunus Emre’de, Pir Sultan’da, Hz. Süleyman kıssalarında bunlara benzer örnekleri görüyoruz).

4.ŞEYH AHMET’İN DEVLET ADAMLIĞI VE KUSEYR BÖLGESİNDEKİ FAALİYETLERİ

Kaynaklarda Şeyh Ahmed’e Kuseyr bölgesinde devlet idaresine karşı girilen birtakım zararlı faaliyetleri bertaraf ettiği için rütbelere ve nişanlar verildiği belirtilmiş; fakat içeriği açıklanmamıştır. Sözlü kaynaklardan edindiğimiz bilgilere göre Şeyh Ahmed muhtemelen idareye karşı bazı hareketleri önlediği ve hatta Mısır seferine katıldığı için yaşadığı bölgenin idaresi padişah tarafından kendisine verilmiştir (K.3,K.7,K.9,K.10). Ayrıca şeyh, Rûmî 964 senesinde Halep’e gelerek, Ferhad Paşa ile görüşmüş ve Antakya’da o dönemde yaygınlaşan zina, fuhuş gibi kötülüklerin kaldırılması isteğinde bulunmuştur. Bunun üzerine Ferhad Paşa kendisine devlet adına bir ferman takdim etmiştir. Bu fermanla ona “müsellimlik” verilmiştir. (Ari, 2011:s. 385) Bunun hatırası olarak türbesinde bir Osmanlı sorgucu, sancağı ve tuğ bulunmakta, bunlar onun Osmanlı Devleti’ne sadakatinin ve hizmetinin birer kanıtı olarak saklanmaktadır (Ari, 2017, s. 27) Ahmed Kuseyri, beyliği döneminde çeşitli eserler yaptırmıştır. Çatbaşı-Şenköy arasındaki köprü ile Altınözü(Pazaryeri)’nde Kuseyri Köprüsü’nü yaptırdığı, bir vakıf kurduğu; çeşmeler, medreseler inşa ettirdiği ifade edilmektedir (K.1,K.3, K.4). Sohbetlerine ve derslerine pek çok kimsenin geldiği, Halep’te Emevi ve Zekeriya camilerinde verdiği vaaz ve hutbelere pek çok dinleyicinin geldiği, büyük rağbet ve ilgi gördüğü bilinmektedir (Ari, 2011:380). Kanuni döneminde İstanbul’da bulunduğu devirde divan sohbetlerine katıldığından, Padişahın hürmet ve ikramına mazhar olmuştur ve padişahın meşhur divan sohbetlerinde bulunmuştur. Padişah ona hürmet

ve ikram göstermiştir. Makamının; gariplerin, yolcuların, fakir ve misafirlerin sığındığı ve barındığı bir yer olduğu ifade edilmektedir (Evliyalar Ansiklopedisi, 1992, s. 255; w.w.w. senköy com./ Tarihçe/ Tarihçe/html). Ahmed Kuseyri, pek çok öğrenci yetiştirmiştir. Bu öğrenciler insanların İslamiyet'i öğrenmelerine, İslam ahlâkının yayılmasına hizmet etmişlerdir (K.1, K.2, K.5, K.8).

5. ŞEYH AHMET KUSEYRİ TÜRBESİ VE TÜRBENİN BUGÜNKÜ İŞLEVİ

A-Şeyh Ahmet Kuseyri Türbesi

Şeyh Ahmet Kuseyri Türbesi'nin inşa tarihi ile ilgili bilgi edinebildiğimiz en erken tarihli kitabelerden biri türbenin içinde güney cepheye yer alan kitabelerdir (Şancı, 2006, s. 421). Diğer kitabe, türbenin içindeki kitabeye aynı içerik ve üslupta olup cami avlusuna bakan cephe duvarında yer almaktadır. İç mekânda yer alan kitabede şu bilgiler bulunmaktadır:

"El fatiha İla ruhiş-şeyh Ahmet el-Kusayri Hicri 904 – 968". Cami avlusuna bakan güney cephe duvarında yer alan diğer kitabede ise şu bilgiler yer almaktadır. "El fatiha İla ruhiş-şeyh Ahmet el-Kusayri Hicri 904 – 968" (Acer, 2015, s. 7). Bu iki kitabe inşâ kitabesinden daha çok bir mezar taşı kitabesini andırmaktadır. Bu kitabeler Şeyh Ahmet Kuseyri'nin doğum ve ölüm tarihlerini (M.1498-99/1560-61) vermektedir. Kitabelerin orijinallliği konusu tartışmalı olup sonradan buraya yerleştirildiği düşünülmektedir (Şancı, 2006, s. 421). Şeyh Ahmet Kuseyri, 1560/61 yılında vefat ettiğinde 1525 yılında vefat eden babası Şeyh Abdurrahman'ın kabri yanına defnedilmiştir. Türbe yapısı Şeyh Ahmet Kuseyri tarafından 1525 yılından hemen sonra yaptırılmıştır (Sarı: 37, Şancı, 2006, s. 421). Bazı kaynaklarda ise yapının inşa tarihi 1580 yılı olarak belirtilmektedir (Tekin, 2000, s. 553). Türbenin giriş kapısı üstünde ise üçüncü bir kitabe yer almaktadır. Bu kitabe bir onarım kitabesidir. Söz konusu kitabede şu bilgiler yer almaktadır:

"1 Cedede haza'l-Mekân el-mubâreke

2 Eş-şeyh Ahmed bin eş-Şehy İhsan(?) bin eş-Şeyh Ahmed

el - fakir

3 Rahimallahu fi şehri sefer fi senete... ehade aşere ve

....(?)"

Anlamı şu şekildedir:

Bu mübarek mekânı Eş-şeyh Ahmed bin eş-Şehy İhsan(?) bin eş-Şeyh Ahmed (Allah ona rahmet eylesin) yeniledi. Sene 1011-M.1601-(Acer, 2015, s. 7)

Buradan da anlaşıldığı üzere türbe onarımının tarih kısmı tam okunamamakta; sadece son iki rakamı okunmaktadır. Söz konusu eksik

kısım Şeyh Ahmet Kuseyri'nin ölüm yılı dikkate alınarak tamamlandığında eksik kısma uygun düşen rakamın bin olduğu düşünülmektedir (Acer, 2015, s. 7). Böylelikle Şeyh Ahmet Kuseyri ile torunu Ahmet arasındaki zaman farkına da uygunluk göstermiş olur. Kitabeden de anlaşıldığı üzere onarımı gerçekleştiren Şeyh Ahmet Kuseyri'nin torunu Ahmet Kuseyri'dir. Bu onarımı H.1011-M.1601 yılında gerçekleştirmiş olduğu düşünülmektedir. Ayrıca türbeyi inşa ettiren kişinin de Şeyh Ahmet Kuseyri olduğu düşünülmektedir (Şancı, 2006, s. 422; Tekin, 2000, s. 553).

Şeyh Ahmet Kuseyri Türbesi, Kuseyri Camisi'nin kuzeyinde avlu zemininden yaklaşık 2,50 m. yükseklikte çekilen istinat duvarının arkasının doldurulmasıyla elde edilmiş düz bir alan üzerinde inşa edilmiştir. Türbe, kesme taştan inşa edilmiş olup kareye yakın dikdörtgen bir alan üzerinde konumlandırılmıştır. Etrafı doğu, batı ve kuzey yönlerden mezarlık alanı ile çevrelenmiştir. Türbe, yüksek kasnaklı bir kubbeye sahip olup kubbenin alt kotları alaturka kiremit kaplamalı çatı şeklinde yapılmıştır. Türbe, üç yönde derinliği farklı olan kemerlerle genişletilmiş olup iç mekânın batısına yerleştirilen bir eyvandan oluşacak şekilde planlanmıştır. Yüksek bir set üstünde bulunan türbeye avlunun doğu yönünde yer alan taş merdivenler aracılığıyla ulaşılmaktadır.

Türbe, caminin kuzeyinde, cami avlu zemininden yaklaşık 2,50 m yükseklikte çekilen istinat duvarının arkasının doldurulmasıyla elde edilen düz alan üzerine kurulmuştur. Kareye yakın dikdörtgen bir alan üzerine inşa edilen yüksek kasnaklı kubbesi kiremit kaplamalı çatı ile gizlenmiş olan türbe, üç yönde derinliği değişen kemerlerle genişletilmiş ve iç mekânın batısına yerleştirilen bir eyvandan oluşan plana sahiptir. Türbeye, cami avlusunun doğu kısmında bulunan merdivenlerle ulaşılmakta olup türbenin doğu cephesini, hafif güneye kaydırılmış kapı ve bunun kuzeyindeki bir pencere süslemektedir. Hazret'in türbesinin hemen yanında birkaç basamakla çıkılan halvethanenin alanı 16 m²'dir. Tonozlu yapılmış olan bu yapı da kesme taştan inşa edilmiştir (Yıldırım, 2015, s. 29).

Türbenin doğu cephesi ise giriş cephesini oluşturmaktadır. Bu cephe, giriş kapısı ve bir pencere bulunmaktadır (Şancı, 2006, s. 420). Giriş kapısının üstü alaturka kiremitle kaplı ahşap direklerin taşıdığı bir saçak şeklinde uygulanmıştır. Türbenin batı bölümünde restorasyon öncesinde bir misafirhane ile medrese odalarının olduğu bir birim de vardır. Söz konusu bu yapıya türbenin batı cephesinde yer alan pencereyle giriş sağlandığı düşünülmektedir (Şancı, 2006, s. 420). Ancak restorasyon sonrası muhtemelen türbenin görünümünü olumsuz etkilememesi için kaldırıldığı düşünülmektedir. Türbenin kuzeyine ise genişletilmiş eyvansı bir alan olarak ele alınmış ek bir türbe birimi olarak yerleştirilmiştir. Bu birimin doğuya

bakan cephesine ise bir pencere yerleştirilmiştir. Türbenin yüksekte kalan güney cephesi de cami avlusuna bakan bir beden duvarından (boşluklu duvar) oluşmuştur (Şancı, 2006, s. 420). Türbenin tıpkı camide olduğu gibi beden duvarlarında çatı seviyesinin altında taş çörtlenler bulunmaktadır. Türbenin giriş kapısından genişletme kemerinin oluşturduğu eyvan (teras) görümlü bir iç mekâna geçilmektedir. Kesme taştan oluşan ve oldukça yüksek tutulan kubbeyle pandantiflerle (kare bir zemini kubbe ile kapatmak için kullanılan mimari yapı) geçiş sağlanmaktadır.

Kubbe kasnağına açılan aydınlık nişleriyle (mimari yapılarda duvar içinde bırakılan oyuklara verilen ad) hareketlik sağlanmıştır. Türbenin ana mekânında iki sıra halinde doğuya dört, batıya beş sanduka yerleştirilmiştir. Bu sandukalardan iki tanesi kuzey yöndeki genişletilmiş mekân içinde bulunmaktadır. Eyvansı ve iki sandukanın olduğu sözü edilen muhdes bölüme geçiş, bir kapı açıklığı sayesinde sağlanmaktadır. Batı cephede beşik tonozla örtülü eyvansı bölüme üç adet sanduka yerleştirilmiştir. Söz konusu eyvanın batı duvarına ise bir pencere ve bir niş yerleştirilmiştir. Güneydeki eyvansı bölüm tamamen dışa kapalıdır ve içine iki adet sanduka yerleştirilmiştir. Türbenin içinde toplam on altı sanduka vardır. Bunlar Şeyh Ahmet Kuseyri'nin yakın akrabalarıdır. Türbe içerisinde Osmanlı Döneminin hatıraları sancaklar ve tuğ yer almaktadır. Türbe genel anlamda sade bir üslupta planlanmıştır (Şancı, 2006, s. 420-21; Acer, 2015, s. 8; Arı, 2017, s. 66-72).

B-Türbenin Bugünkü İşlevi

Türbenin tıbbın çaresiz kaldığı hastalıklara; yüz felcine, felce, sara hastalığına, romatizmaya, çocuk olmamasına, akıl hastalıklarına iyi geldiği; bunun için de pek çok kişinin şifa bulmak amacıyla türbeyi ziyaret ettiği; ziyaretçilerin yalnız Türkiye'den değil; Suriye, Ürdün, Pakistan, Mısır, Almanya gibi ülkelerden de geldikleri ifade ediliyor (Koruyan, 2001, s. 19).

Bu tedavi şekillerinden en yaygın olanı türbede yatmak şeklindedir. (K.1, K.3, K.7, K.12) Abdest alıp türbede uyumak, türbe sahibinin koruyuculuğu altına girme, bu yolla doğüstü gücün aktarılması ve bu şekilde tedavi olunacağı inancına dayandırılabilir. Belki de Şeyh Ahmed'in gece orada yatan kişinin rüyasına geleceği ve iyileşmenin bu yolla olacağı da düşünülebilir. Anadolu'da antik dönem Yunan tapınaklarında da benzer bir uygulamaya rastlanılmaktadır. Günümüzün senatoryumlarına (uzun dönemli tedavi gerektiren hastalıklara sahip - özellikle verem - hastaların iyileştirilmesi için kurulmuş sağlık kuruluşları) benzeyen bu tapınaklarda yalnızca rüya görmek amacıyla yatan hastalar vardı. Bunların tedavileri gördükleri rüyaların yorumlarına göre yapılır hastaya gördüğü rüyanın yorumuna göre telkinlerde bulunulur ve buna göre tedbirler alınır (Başar,

1972, s. 51)

Türbede rastlanılan tedavi amaçlı bir başka uygulama da özellikle yüz felci olan hastalara uygulandığı görülen terlikle yüze vurma uygulamasıdır. Türbede bulunan ve Şeyh Ahmed'in kendisine ait olan bir pabuçla felçli hastaların yüzlerine vurularak iyileşeceklerine inanılmaktadır. (K.4), (K.11), (K.12)

Şeyh Ahmet Kuseyri'ye ait olduğuna inanılan terlikle hastanın yüzüne vurmak da bir dinamizm olarak değerlendirilebilir. Çünkü uygulamanın özünde türbede yatan doğüstü güce sahip olan kişiyle bütünleşme, onunla temas etme ve bu yolla onda olan doğüstü gücün hasta olan kişiye aktarılacağı inancının etkisi söz konusudur.

Yine türbe günümüzde zaman zaman mevlit okunulan bir mekan olarak da kullanılmaktadır. Özellikle öncesinde çeşitli istek ve sorunları için Şeyh Ahmet Kuseyri'den dilekte bulunanlar, söz konusu dilekleri gerçekleşirse, mevlit okutmak için adak yapmışlarsa türbeye gelerek mevlit okuturlar. Bu tamamıyla İslami bir uygulama olarak dikkatimizi çekmektedir.

Bunun yanı sıra çok az ziyaretçinin de Şeyh Ahmed mübarek bir zât ve bir velî olduğu için, beklentileri olmadan türbeyi ziyaret ettikleri belirtiliyor (K.4,K.9,K.5,K.6, K.11).

Çünkü halk şeyhin keramet kapılarının hâlâ açık olduğuna inanıyor; gelenlerin pek çoğunun şifa bulduğu, özellikle felçlilerin sırtta gelip, yürüyerek gittikleri köylüler tarafından anlatılıyor (K.10) (K.1) (K.8), (Ari, 2011, s. 375-387; Ari, 2017, s. 53, 84).

Sonuç

Velilere bağlı kültler incelendiğinde kaynağının İslamiyet öncesi Türk inançlarına dayandığı görülür. Tasavvufun veliliğe bakış açısı atalar kültüründen velî kültüne geçişi kolaylaştırmıştır. Şamanist Türkler, şamanların ruhlar ve bilinmeyen güçlerle irtibata geçip istediklerini yaptırdıklarına inanırlardı. Bu işlev evliyalarda dileği Allah'a iletmeye aracı olma şekline dönüşür. Velî kültüyle şamanların işlevleri arasında benzerlikler vardır. Bunlar gelecekte haber verme, felaketleri önleme, uçabilme, hayvanlarla iletişime geçme, ateşte yanmama gibi niteliklerdir. Bunların bir kısmı Şeyh Ahmed'in kerametlerinde de karşımıza çıkmaktadır. Bundan dolayı kendisi etrafında pek çok keramet oluşmuştur. Diğer evliyalarda gördüğümüz aynı anda bir çok yerde görünme, diğer canlılarla konuşma, ateş içerisinde yanmama bunlardan bazılarıdır.

Günümüzde türbesinin özellikle felçliler, romatizma hastaları, akıl hastalığına yakalananlar ve çocuğu olmayanlar için bir umut kapısı olduğu; yalnız yurt içinden değil Suriye, Mısır, Pakistan, Almanya gibi ülkelere de

ziyaretçi akınına uğradığı; gelen hastaların şifa bulmak için türbede gecelediği, ona sığınarak, onunla bütünleşerek; onun yüzü suyu hürmetine yaradandan şifa diledikleri görülmektedir. Kısacası Şeyh Ahmed Kuseyri; misyonu, ilmi ve ahlâkıyla Anadolu'yu aydınlatan zincirin önemli halkalarından biridir ve günümüzde de türbesi derdine çare arayanlar için bir umut kapısıdır.

KAYNAKLAR

- Acer, Ö. (2015). “Şeyh Ahmet Kuseyri Külliyesi Ve İslâm Mimarisindeki Yeri”, *Hatay İnanç Tarihi Sempozyumu Basılmamış Bildiri*, Antakya.
- Araz, N. (1988). *Anadolu Evliyalari*, İstanbul: Atlas Ktb. Yay.
- Arı, B. (2011). “Hatay Velilerinden Şeyh Ahmet Kuseyri” *MKÜ Sos. Bil. Ens. Dergisi* 8, sayı:16,s. 375-386
- Arı, B. (2017). *Şeyh Ahmet Kuseyri*, Konya: Kömen Yay.
- Başar, Z. (1972). *Erzurum'da Tıbbi ve Mistik Folklor Araştırmaları*, Ankara.
- Boratav, P. N. (1973). *100 Soruda Türk Halkbilimi*, İstanbul: Gerçek Yay.
- Eröz, M. (1992). *Eski Türk Dini ve Alevi-Bektaşilik*, İstanbul: TDA V Yay.
- Evliya lar Ansiklopedisi, (1992) İstanbul: Türkiye Gazetesi yay.
- Gündüz, A. (2015). “Tahrir Kayıtlarında Şeyh Ahmet Kuseyri”, *Hatay İnanç Turizmi Semp. –Basılmamış Bildiri-,17-19 Aralık 2015*, Antakya.
- Kalafat, Y. (1997). *Anadolu Türk Halk Sufizmi*, Ankara, Vakıf ve Kültür Yay.
- Koruyan, N. (2001). “Turizmde Vizyon”, *Türkiye Turizm Yatırımcıları Dergisi*, Yıl:1, Sayı:2, İstanbul.
- Kuseyri, M. N. *Kuseyri Aile Şeceresi (Mehmet Tekin Özel Arşivi)*
- Muhammed R. (1925). *Alamaü'n-Nübelâ, Tarih-i Haleb-i Şehba, IV.Cilt*, Halep.
- Ocak, A. Y. (1983). *Türk Halk İnanç ve Edebiyatında Evliya Menkıbeleri*, Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Ocak, A. Y. (1992). *Menakıpnameler*, Ankara: TTK Yay.
- Sarı, Z. *Bütün Yönleriyle Şenköy*, Antakya: Kültür Ofset Basımevi.
- Sılay, M. (2002). *Hatay Evliyalari*, Ankara: Keşif Yay.
- Şancı, F. (2006). *Hatay İlinde Türk Mimarisi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi)
- Tekin M. (2000). “Hatay'da Osmanlı Eserlerine Bir Bakış”, *Ortadoğu'da Osmanlı Dönemi Kültür İzleri Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri-Hatay*, c. 2, Ankara: AKM Yayınları.
- Türkçe Sözlük; Eren Mad. Cilt 1 T.D.K Yay. A
- w.w.w.senköy.com/Tarihçe/Tarihçe/html.
- Yıldırım, M. K. (2015), “Bayezid-İ Bistami Hazretleri'nin Türbesi (Darb-İ Sak Kalesi) Şeyh Ahmet Kuseyri Hazretleri'nin Türbelerinin Mimari Yönden İncelenmesi”, *Hatay İnanç Sempozyumu Basılmamış Bildiri*, 17-19 Aralık 2015, Antakya.

SÖZLÜ KAYNAKLAR

- K-1** Azmiye Altıok; Ev hanımı, İlkokul, 60
- K-2** Ahmed Kuseyri; Emekli öğrt., Köy Enst., 80

- K-3** Ali Yetkin; Emekli Bankacı, Beyrut Antura Koleji, 78
K-4 Şemsi Güneş; Ziyaret şeyhi, Ortaokul terk, Şam’da üç yıl tahsil
K-5 Saadet Neşeli; Ev hanımı, İlkokul, 65
K-6 Alaattin Altık ; Emekli, İlkokul, 60
K-7 Şekip Şimşek; Emekli Hava Astsubayı, Lise, 78
K-8 Şadiye Özdemir; Ev hanımı, İlkokul.
K-9 Abdo Döş; Bakkal, İlkokul, 57
K-10 Abdüssamet Kuseyri (Eski Ziyaret Şeyhi)
K-11 Mustafa Burakçın, Öğrenci, 22
K-12 Halit Yaylacı Öğretmen (Okul Müd.), Üniversite, 44